

Údaje o netopieroch z územia Slovenska v písomnej pozostalosti Jána Gulička

Marcel UHRIN

Katedra zoológie, Ústav biologických a ekologických vied, Prírodovedecká fakulta UPJŠ, Moyzesova 11, 041 67 Košice; marcel.uhrin@gmail.com

Bat records from Slovakia found in written inheritance of Ján Gulička. Ján Gulička (1925–2009) was an important Slovak zoologist known as a specialist on myriapods, cave fauna and some vertebrate taxa (amphibians and reptiles). Here we present data on bats from caves in Slovakia found in his written inheritance, representing records of seven bat species (*Rhinolophus ferrumequinum*, *R. hipposideros*, *R. euryale*, *Myotis myotis*, *Barbastella barbastellus*, *Plecotus austriacus*, and *Eptesicus nilssonii*) from roosts situated in four orographic units in the central and south-central parts of the country. Some of the roosts have not yet been registered within the known distribution ranges of the particular species (*Rhinolophus ferrumequinum*: Červená cave; *R. euryale*: Brzotínska cave, Kečovská vyvieracia cave, Silická kvapľová cave; *R. hipposideros*: Dolná Mažarná cave, Studňa cave; *Myotis myotis*: Ponorová cave, Studňa cave).

Chiroptera, caves, historical records, Slovakia

Úvod

Zoológ doc. RNDr. Ján Gulička, CSc. (1925–2009) bol významný prírodovedec, ktorý sa zaujímal o rôzne živočíšne skupiny. Známy bol predovšetkým ako špecialista na mnohonôžky, jaskynnú a pôdnu faunu ako aj na niektoré druhy stavovcov (obojživelníky, plazy), pričom v poznaní väčšiny týchto taxonomických skupín dosiahol významné vedecké výsledky (Vilček 1985, Košel 2009, Janiga & Okáli 2010, Mock & Tajovský 2014). V priebehu štúdia jaskynnej fauny sa určite stretával aj s netopiermi, ale s výnimkou správy o historických nálezoch netopierov v jaskyniach (Gulička 2006), samostatné chiropterologické práce nepublikoval. O tom, že si informácie o netopieroch v teréne evidoval, však svedčí niekoľko málo originálnych údajov, ktoré uviedol vo svojich dvoch zásadných syntetizujúcich prácach o jaskynnej faune Slovenska (Gulička 1975, 1982). Časť rukopisnej pozostalosti Jána Guličku o stavovcoch som mal možnosť v roku 2015 študovať a v záujme sprístupnenia základných zdrojov k faunistike Slovenska uverejňujem v tejto krátkej správe nájdené údaje o netopieroch. Ďalšie detaily, týkajúce sa spracovania archívu Jána Guličku sú uvedené v edičných poznámkach k práci Gulička et al. (2014).

Prehľad údajov

Názvy lokalít sú uvedené podľa *Zoznamu jaskýň Slovenska* (Bella et al. 2007), v hranatej zátvorke za názvom jaskyne je uvedený názov z písomnej pozostalosti J. Guličku ak sa líši od kodifikovaného mena. Za názvom lokality je uvedená skratka orografického celku (HP – Horehronské Podolie, MP – Muránska planina, RV – Revúcka vrchovina, SK – Slovenský kras, VF – Veľká Fatra).

Rhinolophus ferrumequinum. **Ardovská jaskyňa**, SK, 3. 11. 1972 – 1 ex. **Brzotínska jaskyňa**, SK, VI. 1977 – 1 ex. **Červená jaskyňa**, SK, VIII. 1973 – 3 ex. **Kečovská vyvieracia**, SK, 16. 10. 1979 – 1 ex. vo

Obr. 1. Príklady záznamov o netopieroch Slovenska z písomnej pozostalosti Jána Gulička.
 Fig. 1. Examples of bat records from Slovakia from the written inheritance of Ján Gulička.

vchodovej chodbe. **Milada** [Brezovská jaskyňa], SK, 1974–1975 – ojedinele, XI. 1975 – 1 ex. **Zbojnická jaskyňa** [Zbojnická jaskyňa v Sokolej skale], SK, 17. 5. 1977 – 1 ex.

Rhinolophus hipposideros. **Bobačka**, MP, 19. 4. 1973 – 10 ex. **Drienovská jaskyňa** [Jaskyňa v Drienku], RV, dátum? – 6 ex. **Ponorová jaskyňa** [Jaskyňa v Sedielku], MP, 31. 10. 1972 – 3 ex., dátum? – 6 ex. **Dolná Mažarná** [Jaskyňa pod Mažarnou], VF, jar 1989 (leg. J. Kadlečík). **Ladzianskeho jaskyňa**, MP, 31. 10. 1972. **Márnikova jaskyňa**, HP, 31. 10. 1972 – 1 ex. **Silická kvapľová jaskyňa**, SK, XI. 1971? – 3 ex. **Studňa**, MP, (asi november) 1971 – viac. **Zvonica**, SK, máj 1977 – uhynuté jedince (leg. M. Hlivák; cf. Gulička 1982).

Rhinolophus euryale. **Brzotínska jaskyňa**, SK, VI. 1977 – 2 ex. **Burda**, RV, 22. 11. 1971 – 6 ex. (cf. Gulička 1975). **Kečovská vyvieračka**, SK, 30. 5. 1972 – 1 ex. v štrbine ľavej chodby, 16. 10. 1979 – 2 ex. vo vchodovej chodbe, 19. 10. 1979 – 1 aktívny ex. **Silická kvapľová jaskyňa**, SK, 23. 11. 1971 – 1 ex.

Myotis myotis. **Bobačka**, MP, 19. 4. 1973 – 12 ex.: 2 skupiny po 3 ex. v kopulácii; 6 uhynutých ex. **Drienocká jaskyňa** [Jaskyňa v Drienku], RV, dátum? – 4 ex. **Ponorová jaskyňa** [Jaskyňa v Sedielku], MP, 31. 10. 1972 – 1 ex., dátum? – 2 ex. **Ladzianskeho jaskyňa**, MP, 31. 10. 1972 – viac. **Mažarná**, VF, 20. 10. 1989 – 1 ex. **Studňa**, MP, (asi november) 1971. **Zlatnica**, MP, 31. 10. 1972 – 7 ex. **Zvonica**, SK, máj 1977 – uhynuté jedince (leg. M. Hlivák; cf. Gulička 1982).

Myotis sp. **Zlatnica**, MP, 31. 10. 1972 – 1 ex.

Barbastella barbastellus. **Ladzianskeho jaskyňa**, MP, 31. 10. 1972 – 1 ex. **Silická kvapľová jaskyňa**, SK, 23. 11. 1971 – 2 ex., XI. 1971? – 1 ex. vo vchode (cf. Gulička 1975).

Plecotus austriacus. **Studňa**, MP, XI. 1971 – 1 ex.

Eptesicus nilssonii. **Ladzianskeho jaskyňa**, SK, 31. 10. 1972 – 1 uhynutý ex. **Studňa**, MP, 31. 10. 1972 – 1 ex. (cf. Gulička 1975). **Zlatnica**, MP, 31. 10. 1972 – 1 ♀ (cf. Gulička 1975).

Diskusia

Vyššie uvedené údaje o netopieroch sa nachádzali v písomnej pozostalosti Jána Guličku na 17 lístkoch rôznej veľkosti, ktoré mali podobu ručne písaných samostatných poznámok (obr. 1). Okrem lístkov s terénnymi údajmi obsahuje táto časť písomnosti aj lístky, na ktoré si J. Gulička vypisoval poznámky z iných chiropterologických publikácií (napr. Dumitrescu et al. 1963, Štollmann & Dudich 1985, Hlatký 1989; obr. 1). Táto skutočnosť naznačuje, že chiropterologickú problematiku priebežne sledoval a možno sa aj chystal údaje o netopieroch neskôr publikovať.

Záznamy pochádzajú výlučne z jaskýň z obdobia 1971–1979 a dokumentujú výskyt siedmich, prevažne bežnejších druhov netopierov v piatich orografických celkoch Slovenska: Horehronské podolie (1 lokalita), Muránska planina (5 lokalít), Revúcka vrchovina (2 lokality), Slovenský kras (8 lokalít) a Veľká Fatra (2 lokality). Všetky nálezy zistených druhov pochádzajú zo známych areálov ich výskytu na Slovensku (cf. Krištofik & Danko 2012), niektoré lokality však predstavujú dosiaľ neevidované úkryty príslušných druhov (*Rhinolophus ferrumequinum*: Červená jaskyňa; *R. euryale*: Brzotínska jaskyňa, Kečovská vyvieračka, Silická kvapľová jaskyňa; *R. hipposideros*: Dolná Mažarná, Studňa; *Myotis myotis*: Ponorová jaskyňa, Studňa; cf. Hapl et al. 2002, Obuch 2002, Uhrin et al. 2012).

Väčšina záznamov je stručných, uvádza sa len lokalita, dátum a počet jedincov zistených druhov netopierov. Biologické a iné poznámky sa vyskytli len v dvoch prípadoch. Počas návštevy jaskyne Bobačka v apríli 1973 si J. Gulička všimol vyššiu mortalitu *Myotis myotis* a poznamenal, že v jaskyni bolo “dost’ uhynutých, ležiacich na zemi aj padnutých do vody (6 kusov)”. Na Plešivskej planine 19. mája 1977 zaznamenal rozprávanie pracovníka CHKO Slovenský kras Milana Hliváka o masovom úhyne netopierov v priepasti Zvonica: “V máji 1977 turistí [...] nakládli oheň [...] a nahádzali potom horiace polená a konáre do priepasti, kde sa zrejme zapálilo staré nahádzané drevo. Dym zamoril bočné galérie a dusil netopiere.” Tieto uhynuté netopiere (celkom 10 kadáverov) mu na determináciu odovzdal menovaný pracovník chránenej krajiny oblasti a Gulička opísanú situáciu zakomponoval aj do kapitoly o ochrane jaskynnej fauny v monografii *Praktická speleológia* (Gulička 1982). Niektoré lokality navštevoval viackrát. Pri zázname o výskyte *P. austriacus* v jaskyni Studňa na Muránskej planine v novembri 1971 si poznačil, že v rokoch 1972 a 1973 tu už tento druh zistený nebol.

PodĎakovanie

Za poskytnutie časti písomnej pozostalosti Jána Guličku o stavovcoch ďakujem Eduardovi Stloukalovi (Katedra zoológie, PF UK, Bratislava) a Andrejovi Mockovi (Katedra zoológie, PF UPJŠ, Košice), za pomoc pri spresnení názvov a polohy niektorých jaskýň ďakujem Jánovi Kadlečíkovi (ŠOP SR, Banská Bystrica), Petrovi Holúbekovi a Ivici Hlaváčovej (SMOPaJ, Liptovský Mikuláš).

Literatúra

- BELLA P., HLAVÁČOVÁ I. & HOLÚBEK P. (eds.), 2007: *Zoznam jaskýň Slovenskej republiky (stav k 30. 6. 2007)*. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš, 364 pp.
- DUMITRESCU M., TANASACHI J. & ORGHIDAN T., 1963: Răspîndirea Chiropterelor în R. P. Romîna. *Travaux de l'Institut de Spéologie “Émile Racovitza”*, **34**: 509–575.
- GULIČKA J., 1975: Fauna slovenských jaskýň. *Slovenský Kras*, **13**: 37–85.
- GULIČKA J., 1982: Biospeleológia. Pp.: 159–189. In: JAKÁL J. (ed.): *Praktická speleológia*. Osveta, Martin, 384 pp.

- GULIČKA J., 2006: Najstaršie údaje o netopieroch (Chiroptera) z jaskýň na Slovensku (s hodnotením zabudnutého príspevku J. Š. Petiana). *Slovenský Kras*, **44**: 175–181.
- GULIČKA J., MOCK A. & TAJOVSKÝ K., 2014: Prvónálezy mnohonôžok (Diplopoda) na Slovensku. *Folia Faunistica Slovaca*, **19**(2): 105–111.
- HAPL E., UHRIN M., BOBÁKOVÁ L., BENDA P., ANDREAS M., REITER A., HOTOVÝ J., OBUCH J., STANKOVIČ J. & CSELÉNYI K., 2002: Prehľad zimovísk netopierov Silickej a Plešivskej. *Vespertilio*, **6**: 193–211.
- HLATKÝ J., 1989: Za netopiermi Borinského krasu. *Krásy Slovenska*, **66**(2): 26–27.
- JANIGA M. & OKÁLI I., 2010: In memoriam to Associate Professor Ján Gulička. *Oecologia Montana*, **19**: 50.
- KOŠEL V., 2009: Doc. RNDr. Ján Gulička, CSc. 1925–2009. *Slovenský Kras*, **47**(2): 334–336.
- KRIŠTOFÍK J. & DANKO Š. (eds.), 2012: *Cicavce Slovenska. Rozšírenie bionómia a ochrana*. Veda, Bratislava, 712 pp.
- MOCK A. & TAJOVSKÝ K., 2014: Ján Gulička (1925–2009), významný slovenský (československý) myriapodológ. Pp.: 147–149. In: MANKO P. & BARANOVÁ B. (eds.): *Zborník príspevkov z vedeckého kongresu "Zoológia 2014", 19. Feriencove dni. 20.–22. november 2014, Prešov*. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, Prešov, 246 pp.
- OBUCH J., 2002: Prehľad zimovísk netopierov v Gaderskej a Belianskej doline (Veľká Fatra). *Vespertilio*, **6**: 311–319.
- ŠTOLLMANN A. & DUDICH A., 1985: Príspevok k poznaniu fauny malých hmyzožravcov (Insectivora) a hlodavcov (Rodentia) Slovenského krasu. *Slovenský Kras*, **23**: 277–282.
- UHRIN M., BOLDOGH S., BÜCS S., PAUNOVIĆ M., MIKOVÁ E., JUHÁSZ M., CSÖSZ I., ESTÓK P., FULÍN M., GOMBKÖTŐ P., JÉRE C., BARTI L., KARAPANDŽA B., MATIS Š., NAGY Z. L., SZODORAY-PARADI F. & BENDA P., 2012: Revision of the occurrence of *Rhinolophus euryale* in the Carpathian region, Central Europe. *Vespertilio*, **16**: 289–328.
- VILČEK F., 1985: Doc. RNDr. Ján Gulička, CSc., 60-ročný. *Biológia, Bratislava*, **40**: 634–635.

došlo 1. 9. 2015